

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «МОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА», ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ОБРАЗІВ ПЕРСОНАЖІВ

Гурбик Ю. Ю.,

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького,
кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри економіки,
управління та адміністрування

Однією з головних проблематик, що вивчає наука лінгвістика є дослідження стилістичних засобів та прийомів, застосування яких дозволяє автору у своїх творах створювати виразні та унікальні художні образи. Важливим стилістичним засобом зображення образів персонажів у світовій і вітчизняній літературі є мовна характеристика. А тому подальші наукові дослідження стосовно сутності та змісту поняття «мовна характеристика» (персонажів) є актуальними та науково обґрунтованими.

Ґрунтовне та комплексне вивчення понятійно-категоріального апарату даної наукової лінгвостилістичної проблематики показує, що він перебуває у постійному процесі теоретико-методологічного осмислення та потребує певного науково-теоретичного удосконалення та уточнення.

Слід зазначити, що у вітчизняній лінгвістичній науці поширеним є підхід, за яким поняття «мовна характеристика» (персонажу) розглядається як синонім поняттю «мовний портрет». Тому ми також у даному дослідженні будемо дотримуватися такого підходу, тобто вважати ці поняття за своєю сутністю й змістом однаковими.

В таблиці 1.1. наведено визначення вітчизняних та іноземних науковців, які зрозуміло не вичерпують всієї багатоманітності підходів щодо тлумачення наукової категорії «мовна характеристика», а лише зосереджують увагу на основних, концептуальних положеннях її змісту.

Тлумачення поняття «мовна характеристика» (персонажів)
вітчизняними та зарубіжними вченими

Автор, джерело	Визначення поняття
Українська мова (енциклопедія)	Мовна характеристика (мовний портрет) - мова дійових осіб літературного твору, відтворена письменником у формі прямої мови - монологу або діалогу [6, с. 361].
Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О. М. Мацько	Мовна характеристика (портрет) – добір якихось особливих для кожного персонажа мовних елементів, якими виділяється і запам'ятовується персонаж [5, с. 462].
Д.І. Ганич, І.С. Олійник	Мовна характеристика (мовний портрет) - показ індивідуальних особливостей персонажів літературного твору за допомогою їхньої мови (особливого добору слів, виразів, мовних зворотів тощо як засобу художнього зображення дійових осіб) та опису манери мовлення [2, с. 132].
Є. Я. Кусько	Мовний портрет – це індивідуальний та водночас типологічний спосіб передачі мовлення персонажа, зображення у ній характеру героя у неперервному розвитку, його світобачення, ідеологічних позицій, політичного рівня [4, с. 28].
С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор	Мовний портрет - стилістична категорія, що реалізується у художній прозі; опис зовнішніх ознак персонажа (зовнішній мовний портрет), а також його внутрішнього стану (внутрішній, психологічний мовний портрет), які забезпечують цілісність художнього зображення [3, с. 94].
О.С. Ахманова	Мовна характеристика (мовний портрет), - засіб художнього зображення дійових осіб літературного твору, що полягає у підборі особливих слів, висловлювань і мовних зворотів тощо [1, с. 385].

Відомий лінгвіст Є. Я. Кусько, зазначає, що основними елементами, які використовуються під час побудови мовного портрета є:

- 1) взаємозв'язок мови героя та його характеру;
- 2) відмінність від мови інших персонажів;
- 3) вияви в мові соціальної, професійної локальної належності;
- 4) відображення у мові світобачення;
- 5) еволюція мови персонажа у поєднанні з еволюцією образу [4, с. 28].

Дискусійним у вітчизняних наукових колах та школах є питання, щодо розмежування понять «мовна характеристика» та «мовленнєва характеристика».

На наш погляд не є правильним підходом коли деякі дослідники у своїх наукових працях ототожнюють ці поняття. Адже, «в сучасній лінгвістиці поняття мовлення слідом за Ф. де Соссюром розглядається в протиставленні поняттю мови, під яким при цьому розуміється мовна система як упорядкована сукупність структурних одиниць мови - фонем, слів, граматичних форм, синтаксичних схем, словосполучень і речень» [6, с. 356].

Тому ми погоджуємося з думкою З.С. Шевчука, який зазначає «що мовний портрет є загальною родовою категорією, складником мовної особистості й вербалізується мовними засобами за допомогою низки характеристик, які можуть доповнюватися: соціальних, вікових, етнокультурних. Мовленнєвий портрет значною мірою доповнює мовний; він проявляється безпосередньо в мовленнєвій ситуації яку створюють комуніканти» [7, с. 307]. Мовленнєва характеристика (персонажів) є дуже близьким за змістом, але все ж таки вужчим поняттям, вона передусім проявляється в процесі безпосередньої реалізації мови персонажів в літературному творі.

Таким чином, в ході дослідження сутності та змісту поняття «мовна характеристика» ми дійшли висновку, що воно потребує подальшого теоретико-методологічного осмислення у вітчизняних наукових колах та є важливим лінгвостилістичним засобом за допомогою якого відбувається вербально-семантичне зображення персонажів в художній літературі.

Список літератури

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. Москва: Советская энциклопедия, 1966. 608 с.
2. Ганич І.Д., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.

3. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Либідь. 2001. 224 с.

4. Кусько К. Я. Проблемы языка современной художественной литературы : Несобственно-прямая речь в литературе ГДР. Львів : Вища школа, 1980. 208 с.

5. Стилїстика української мови: підручник/ Л.І. Мацько та ін. ; за ред. Л.І. Мацько. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.

6. Українська мова : енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський та ін. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 820 с.

7. Шевчук З.С. Понятійно-термінологічне поле дослідження ієрархії «мовна особистість – мовний портрет». *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 305-308.